

La ciutat del XIX

A finals del s. XVIII, les nostres ciutats que, en general fins aleshores, havien crescut desordenadament i sense cap tipus de norma comencen a construir-se a partir de criteris humanistes resultants del pensament de la Il·lustració. A partir d'aquesta època es planteja una estructura ordenada sobre la qual s'estableixen les primeres regles urbanístiques.

Al s. XIX el desenvolupament industrial i l'entrada en obsolescència de les fortificacions militars que encerclaven les poblacions, donen sovint lloc a eixamples urbans que segueixen criteris d'ordre continuadors dels plantejaments iniciats el s. XVIII.

Les arquitectures academicistes de l'època són l'expressió formal externa dels edificis que conformen aquestes noves poblacions, tot donant a la ciutat un aspecte monumental irrepetible, marcat essencialment per l'ordre compositiu de l'arquitectura predominant. Cada casa, cada illa es concep com un petit conjunt monumental que dona personalitat pròpia a la ciutat. Aquesta manera de fer ciutat és la que es manté fins ben entrat el s. XX.

A partir de la postguerra, un injustificat i mal entès urbanisme modern comença a trencar l'harmonia compositiva d'aquests conjunts arquitectònics. En realitat és l'especulació salvatge i el menyspreu per les arquitectures històriques que, disfressats d'avantguardisme urbanístic i arquitectònic, entren en els conjunts urbans i desgavellen l'ordre i l'harmonia original implantats al s. XIX. Els conjunts arquitectònics queden trencats per edificis desmesurats en alçada, freqüentment d'una arquitectura pobre i sense interès, que transforma els conjunts harmònics en un paisatge caòtic d'edificis fora de context.

Aquesta problemàtica no és exclusiva del nostre país, i la preocupació per la destrucció sistemàtica dels centres històrics, fa que es debati en el Congrés sobre el Patrimoni Arquitectònic Europeu de Brussel·les de 1980, on entre altres, s'emeten les declaracions següents:

- És necessari el reconeixement de la importància de la conservació del patrimoni arquitectònic tant rural com urbà.
- Cal adaptar els edificis antics a nous usos, abans que enderrocar-los.
- Cal vetllar el planejament, per la importància que li correspon en la conservació del patrimoni arquitectònic.

Aquestes conclusions responen al reconeixement que els assentaments humans històrics i les construccions que s'hi han produït són testimoni viu i autèntic de la forma de vida de les societats que els han ocupat, expressió de la seva cultura i en definitiva de la seva història, per la qual cosa mereixen ser conservats.

Els principis expressats a Brussel·les comencen a calar en la societat i enceten un procés de conscienciació envers la ciutat històrica que impulsa

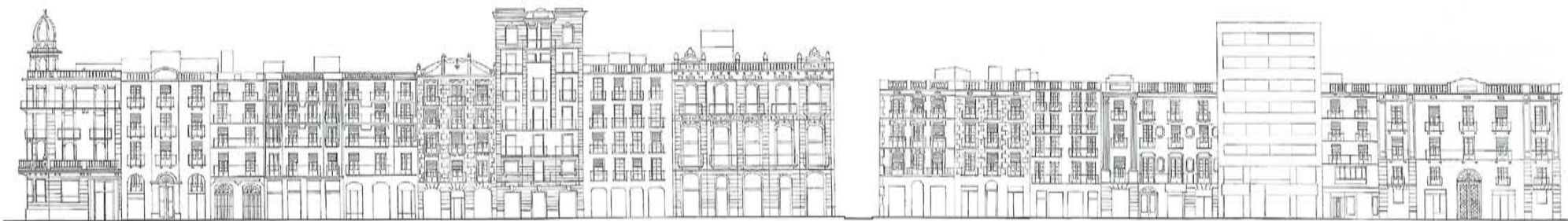
Rambla Nova de Tarragona | fotografia J.R. Costa

els nous planejaments a valorar en certa manera el patrimoni arquitectònic en contraposició al menyspreu demostrat a l'època anterior incloent en el seu contingut els primers catàlegs de monuments. Malgrat això, les proteccions es limiten generalment a catalogacions aïllades d'edificis, la qual cosa resulta una aportació pobre i insuficient, atès que les normatives urbanístiques implantades segueixen essent, igual que fins aleshores, incompatibles amb les tipologies arquitectòniques originals. En definitiva aboquen irremissiblement tot allò no catalogat a l'obsolescència urbanística que finalitzarà en l'enderroc per tal de poder esprémer al màxim l'aprofitament urbanístic atorgat en escriure, obtenint així el millor benefici econòmic. El resultat, al final del procés, i una vegada substituïts tots els edificis no catalogats, és el d'un petit nombre d'edificacions protegides dins d'un context que els és absolutament aliè i que han perdut tota la força que el seu entorn contemporani els conferia.

Malauradament els criteris de l'època de desenvolupament, d'imposar-se sobre l'arquitectura històrica preexistent, encara són vigents en alguns sectors. Aquesta manera de fer ha pretès justificar-se mitjançant principis continguts en les diverses declaracions; en realitat, però, a vegades és fruit del desconeixement de la història, i d'altres d'una actitud superba i de menyspreu envers les arquitectures anteriors. D'aquesta manera, la ciutat va perdent la seva identitat i al mateix temps la seva pròpia història.

Malgrat tot, sembla que aquesta tendència va canviant, ja que, cada vegada més, els planejaments urbanístics incorporen normatives de protecció de conjunts que tendeixen a la recuperació i rehabilitació dels edificis, encara que en molts casos les mesures arriben massa tard.

Jaume R. Costa, arquitecte

Les cases de renda a la Rambla Nova de Tarragona | Dibuix de Rosa León

Rambla Nova de Tarragona | fotografia J.R. Costa